

विकासचक्र

आध्यात्मिक
व्यवस्थापनाचे
तत्त्वज्ञान

साहेबराव शामराव जवंजाळ

या मित्रांनो! घेऊन जा! लुटा! लुटा! लुटून न्या!

विकासचक्र

हे पुस्तक फुकट नाही

यामागे अनेकांचे कष्ट व पैसे आहेत.

पण तरीही आम्ही ते वाचकांना विनामूल्य घेऊ देतो.

कारण ई पुस्तक एकदा बनलं की एकजण वाचो वा एक लाख.

आमचं काहीच कमी होत नाही.

उलट आनंद वाढतो.

मजा येते.

पण

तुम्ही ते फुकट का घ्यावं?

तुम्हालाही काही देता येईल.

असे काही द्या ज्याने ई साहित्यच्या लेखकांना, टीमला आणि तुम्हालाही आनंद मिळेल

आणि तुमचं काहीच कमी होणार नाही.

तुम्ही आशिर्वाद आणि शुभेच्छा द्या

लेखकांना फोन करून दाद द्या

आपल्या मित्रांचे मेल पत्ते आम्हाला द्या

मित्रांना हे पुस्तक मेल आणि Whatsapp करा

ई साहित्यचे फेसबुक पेज, इन्स्टाग्राम, टेलिग्राम यांवर स्वतः जा व इतरांना आमंत्रित करा. सोशल

मिडियावर ई साहित्यचा प्रचार करा.

सर्वात बहुमोल अशा तुमच्या सूचना द्या

दाद म्हणजे स्तुतीच असावी असे नाही. प्रांजळ मत, सूचना, टीका, विरोधी मत यांचे स्वागत आहे. प्रामाणिक मत ज्याने लेखकाला व ईसाहित्य टीमला प्रगती करण्यासाठी दिशा ठरवण्यास मदत होईल. मराठीत अधिक कसदार लेखन व्हावे व त्यातून वाचक अधिकाधिक प्रगल्भ व्हावा. अखेर संपूर्ण समाज एका नव्या प्रबुद्ध उंचीवर जात रहावा.

विकासचक्र

आध्यात्मिक व्यवस्थापनाचे तत्त्वज्ञान

लेखक

साहेबराव शा. जवंजाळ

प्रकाशन : ई साहित्य प्रतिष्ठान

विकासचक्र - आध्यात्मिक व्यवस्थापनाचे तत्त्वज्ञान

लेखक... साहेबराव शा. जवंजाळ

साकार अपार्टमेंट, १४५ अंबाझिरी हिलटॉप नागपूर ४४००३३

फोन नं. ०७१२ २२२६०३४/ मोबाईल ९३२५५०५०३७

या पुस्तकातील लेखनाचे सर्व हक्क लेखकाकडे सुरक्षित असून पुस्तकाचे किंवा त्यातील अंशाचे पुनर्मुद्रण व नाट्य, चित्रपट किंवा इतर रूपांतर करण्यासाठी लेखकाची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसे न केल्यास कायदेशीर कारवाई होऊ शकते.

This declaration is as per the Copyright Act 1957 read with Sections 43 and 66 of the IT Act 2000. Copyright protection in India is available for any literary, dramatic, musical, sound recording and artistic work. The Copyright Act 1957 provides for registration of such works. Although an author's copyright in a work is recognised even without registration. Infringement of copyright entitles the owner to remedies of injunction, damages and accounts.

ई साहित्य प्रतिष्ठान

www.esahity.in

www.esahity.com

esahity@gmail.com

eSahity Pratishthan

eleventh floor

eternity

eastern express highway

Thane. 400604

प्रकाशन : २८ मार्च २०२१

©esahity Pratishthan®2021

- विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध.
- आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फॉरवर्ड करू शकता.

****लेखक परिचय****

साहेबराव शामराव जवंजाळ

जन्मतारीख : २६ ऑक्टोबर १९४५ ; काटोल जि.नागपूर

हल्ली मुक्काम व पत्ता - साकार अपार्टमेंट, १४५ अंबाझिरी
हिलटॉप नागपूर ४४००३३

फोन नं .०७१२ २२२६०३४/ मोबाईल ९३२५५०५०३७

शिक्षण :

एस.एस.सी पर्यंत बी.आर.हायस्कूल काटोल

बी.एस.सी. (मोहता कॉलेज व हिस्लॉप कॉलेज नागपूर)

बी.एस.सी.टेक(लक्ष्मीनारायण इंस्टिट्यूट ऑफ टेक्नालॉजी नागपूर)

व्यवसाय : निवृत्त उपनिर्देशक,खादी ग्रामोद्योग कमिशन (भारत सरकार)

महात्मा गांधी व आचार्य विनोबा भावे यांची कर्मभूमि असलेल्या वर्धा येथील खादी ग्रामोद्योग कमिशन अंतर्गत ग्रामोद्योग अनुसंधान संस्था (महात्मा गांधींनी स्थापन केलेली) येथे २५ वर्षे वास्तव्य.

साहित्य :

१.नागपूर पत्रिका (नागपूर टाईम्स ग्रुप) नागपूर या वर्तमानपत्रातून १९८० ते १९९१ या काळात समाजव्यवस्था(८ लेख),मानवविकास व अध्यात्म (६लेख),कृषी व उद्योगाचे व्यवस्थापन(६ लेख), संत्रा प्रक्रिया उद्योग(६ लेख), कृषी(३लेख), कृषीउद्योग(६लेख)

या विषयावरील एकुण ३५ लेख प्रसिद्ध झाले.

२.जागृति (ग्रामिण औद्योगिकीकरण यावरील खादी ग्रामोद्योगाची मासिक पत्रिका) यातून लेख प्रसिद्ध.

३.भगवद्गीतेची विशेष आवड.संपुर्ण भगवद्गीता मुखोद्गत .

*"भगवद्गीतेतील मुख्य विषयावर दृष्टिक्षेप " ही लेखमाला विविध आध्यात्मिक ग्रुपवर (WA) पोस्ट होते.

*अखिल भारतिय गायत्री परिवार नागपूर येथे "विज्ञान व अध्यात्म" या अंतर्गत भगवद्गीता विषयावर भाषण

४.भगवद्गीता-"परिवर्तनाच्या व्यवस्थापनाचे तत्त्वज्ञान" हे पुस्तक प्रकाशित झाले.

ई - पुस्तके

१. भगवद्गीता -परिवर्तनाच्या व्यवस्थापनाचे तत्त्वज्ञान(ई-पुस्तक)
२. आध्यात्मिक क्रान्ति-परिवर्तनाचे व्यवस्थापन(ई-पुस्तक)
३. जीवनविकास : जीवनमार्गाचे आध्यात्मिक व्यवस्थापन (ई-पुस्तक)
- *नागपूर पत्रिका (नागपूर टाईम्स ग्रुप नागपूर) वर्तमानपत्रात प्रसिद्ध झालेले लेख :(१९८० ते १९९१)
- *समाजव्यवस्था
१. तर भारत विकसित राष्ट्र होईल.
२. मानवशक्ती आणि शाश्वत समाजव्यवस्था
३. समृद्धि व रोजगार
४. भारताची गरिबी आणि आहार
५. समृद्ध राष्ट्रासाठी ग्रामसमृद्धि आवश्यक
६. ग्रामिण विकास आणि तंत्रज्ञानाचा प्रवाह
७. ग्रामिण क्षेत्र आणि व्यावसायिक अभ्यासक्रम
८. प्रत्येक खेडे शहर झालेच पाहिजे
- *मानवविकास व अध्यात्म
१. मानवी विकासाचा आधार
२. स्वअस्तित्व जाणले तरच विकास
३. स्वतःचे ज्ञान हेच अध्यात्म
४. सत्याची अनुभूति हाच विकास
५. हातुन मोठी कामे केव्हा होतात
६. अहंकाराची नव्हे निर्णयसामर्थ्याची गरज
- *कृषी व उद्योगाचे व्यवस्थापन
१. समतोल विकासासाठी विकेंद्रिकरण
२. यशस्वी विकेंद्रिकरणासाठी एक्स्चेंज पद्धति
३. ग्रामिण उद्योगाचे व्यवसाय संघटन
४. कृषी उद्योगाची संघटनात्मक रचना
५. सहकार चळवळीचा मार्ग

६.विदर्भातील सहकारी चळवळ-कांही उपाय

*संत्रा प्रक्रिया उद्योग

१.संत्रा प्रक्रिया उद्योगाचे जाळे

२.संत्रा उद्योग संयंत्रणा

३.संत्रा उत्पादक ते ग्राहक संयंत्रणा

४.आदर्श संत्रा उद्योग

५.संत्रा प्रक्रिया उद्योगात प्रथम पाऊल

६.संत्र्याची औद्योगिक उत्पादने

*कृषी

१.शेतीचे प्रश्न आणि सोडवणुक

२.पिकलं नसेल तर लुट नाहीतर लयलुट

३.ग्रामोद्योग विकास साधला तरच शेती जगेल

*कृषीउद्योग

१.विदर्भात प्रक्रिया उद्योग शक्य

२.भारताचा अनमोल नैसर्गिक ठेवा-कडुनिंब

३.सरकी प्रक्रिया उद्योग

४.सुगंधी द्रव्य उद्योग

५.विकेंद्रित फळे व भाज्या प्रक्रिया उद्योग

६.साबण उद्योग

मनोगत-आभार

मानवी जीवनाच्या तत्त्वज्ञानाचे मुळ भगवद्गीता ज्ञान आहे.समाजात,मनुष्यजीवनात प्रश्न निर्माण होतात.वर्तमानातील प्रश्न सोडविण्यासाठी भगवद्गीता निश्चित दिशा देत आहे. याचा परामर्श "आध्यात्मिक क्रान्ति"(-परिवर्तनाचे व्यवस्थापन) व "जीवनविकास-जीवनमार्गाचे आध्यात्मिक व्यवस्थापन" व "विकासचक्र" या तीन पुस्तकातुन घेतलेला आहे.

नागपुर जिल्ह्यातील काटोल हे माझे जन्मगांव. काटोलपासुन ५ कि.मि.वर असलेले फेटरी हे आमच्या कुटुंबाची वडिलोपार्जित शेती असलेले खेडे.या खेड्यात दरवर्षाला कार्तिक महिन्यात दिंडी,काकडआरती,दहीलाही इ. धार्मिक कार्यक्रम आमच्या वाड्यातुनच होत होते व गांवात कार्तिक महिन्यात पंढरीच अवतरत होती.हा अध्यात्माचा वारसा मला आमच्या कुटुंबाकडुन लाभला.तसेच माझे बंधुतुल्य मित्र डॉ.रमेश सालकर यांचे वडील (स्व.) डॉ.गोविंदराव सालकर यांची संपुर्ण भगवद्गीता मुखोद्गत होती.हीच गोष्ट माझ्यासाठी प्रेरणादायी ठरली ज्यामुळे मी भगवद्गीतेकडे आकर्षित झालो.त्यांचा मी ऋणी आहे.

वर्तमानातील प्रश्नाचे आकलन व्हावे व प्रश्नाची सोडवणुक करता यावी यासाठी ज्यांनी ज्ञान संपादन केले (४ पदवी,४पदव्युत्तर डिप्लोमा व १३ विषयात पदव्युत्तर पदव्या) असे उच्चविद्याविभुषित पंडीत माझे बंधुतुल्य मित्र श्री दिगांबर उपाख्य पंडीतराव म.आळशी यांचेशी या विषयावर सतत चर्चा होते.त्यांचा मी आभारी आहे.

या पुस्तकांचे संपादन करण्यासाठी डॉ.सौ.संगिताताई अरुण खुरद यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले.त्यांचा मी आभारी आहे.

युवापिढीसाठी निश्चितच प्रेरणादायी ठरणाऱ्या पुस्तकांचे महत्व जाणुन श्री.सुनील सामंत प्रकाशित करीत आहे, त्यांचा मी आभारी आहे.

सर्वात शेवटी माझे कुटुंबिय माझी पत्नि सौ.पद्मा साहेबराव जवंजाळ,माझ्या मुली डॉ.सौ.वैशाली मनोज पेठे,डॉ.सौ.अनुराधा प्रशांत अलोणे, डॉ.सौ.अनुपमा अनुप जुनघरे यांचे मला सतत सहकार्य लाभले.त्यांचा मी आभारी आहे.

साहेबराव शा.जवंजाळ

नागपुर

अर्पणपत्रिका

स्व. जानरावजी यादवरावजी जवंजाळ

शिवभक्तपरायण (स्व.) श्री.जानराव यादवराव जवंजाळ (माझे काका) व
(स्व.) शांताबाई जानराव जवंजाळ (माझी काकु)

यांच्या पुण्यस्मृतिस समर्पित

प्रस्तावना

(विकासचक्र - पुस्तकाचा परिचय)

मानवी जीवनाच्या तत्त्वज्ञानाचे मुळ भगवदगीता ज्ञान आहे.समाजात,मनुष्यजीवनात प्रश्न निर्माण होतात.काळ बदलत असतो.समाजात नवनवीन प्रश्न निर्माण होतात.वर्तमानातील विकासाच्या संकल्पना यानुसार ठरत असतात.भौतिक संदर्भात विकासाच्या संकल्पना बदलत असल्या तरी आध्यात्मिक संदर्भात मनुष्यजीवनाची विकाससंकल्पना कायम असते.ही न बदलणारी मानवी जन्मासाठी आवश्यक असलेली संकल्पना कोणती?याचाच आढावा "विकासचक्र" या पुस्तकातून घेतलेला आहे.

*भगवदगीता धर्माचा विषय कि ज्ञानाचा?

ज्ञान मनुष्याचे कर्तृत्व फुलवीत असते.हे सत्य असले तरी मनुष्याचे अज्ञानच त्याच्या कर्तृत्वात खीळ टाकत असते. कारण स्वतःच्या याच अज्ञानाची मनुष्याला ओळख नसते. अज्ञानी अवस्थेतही स्वतःच्या निष्क्रियतेचे समर्थन स्वतःला योग्य सिद्ध करण्यासाठी मनुष्य करीत असतो. याचसाठी अर्जुन भगवदगीतेत धर्मज्ञान वापरतो.या पार्श्वभूमिवर भगवदगीता धर्माचा विषय आहे कि ज्ञानाचा?असा प्रश्न उपस्थित होतो.

भगवदगीतेनुसार याचेच उत्तर निश्चितच "ज्ञानाचा विषय" हेच आहे. कारण जगात ज्ञान सर्वश्रेष्ठ आहे हा भगवदगीतेचाच संदेश आहे.

*विकासचक्र-विश्वसंचलन व आत्मोन्नति:

(आत्मनो मोक्षार्थं जगतहिताय च)

विश्वसंचलन व यांत मनुष्याची भूमिका या संदर्भात विश्वसंचलनाशी सहकार्य करणारे ज्ञान म्हणजे "विकासचक्र" प्रवर्तन हा ज्ञानाचा विषय ठरतो. याद्वारे मनुष्य विकासमार्गावर असतो.

मनुष्यजीवन अनित्य आहे.पण विश्वचक्र अव्याहत सुरु असते.मनुष्य समजतो, मी भोगैश्वर्य सुखासाठी कर्म करीत आहे!याच विचारामुळे अर्जुन म्हणतो,मला कांही नको. मग या शोकदायी,कष्टदायी कर्माचे "प्रयोजन" दिसत नाही.हाच विचारबदल होण्यासाठी भगवदगीतेची

आध्यात्मिक क्रान्ति आहे.अर्थात व्यवहारातील नियतकर्म हे निमित्त आहे.याच कर्माद्वारे विश्वचक्रप्रवर्तनात योगदान होत असते.याच पार्श्वभुमिवर विश्वसंचालनाचे ज्ञानविज्ञान व विश्वसंचालकाशी मनुष्याचे नाते हा भगवद्गीतेतील अध्यात्मज्ञानाचा विषय आहे.

मनुष्यजीवन नित्य विकासमार्गावर असावे हा भगवद्गीतेचा संदेश आहे.या विकासमार्गात मानवी कर्तृत्व साकार होण्यासाठीच अध्यात्मज्ञान सहकार्य करते हे सत्य जगात केवळ भगवद्गीता सांगत आहे.

या भूतलावर मनुष्यच प्रत्यक्ष कार्य करू शकतो. ईश्वरालाही विश्वकल्याणाचे कार्य करण्यासाठी मनुष्यजन्मच घ्यावा लागतो. ईश्वराचा अंश हृदयात धारण करूनच मनुष्यजन्म या भूतलावर अवतरलेला आहे. विश्वसंचालकाला अर्थात ईश्वराला जे करायचे असते ते (दैवीगुणसम्पत्तियुक्त-) मनुष्याच्या माध्यमातूनच केल्या जाते.हेच ज्ञान भगवद्गीतेतून स्पष्ट होते.

कुरुक्षेत्रावर अर्जुनाबरोबर असतांना श्रीकृष्णाला स्वतः लढाई लढायची नव्हती.तर जे दिव्यकार्य करायचे होते,ते अर्जुनाच्या माध्यमातून कसे घडून येणार होते याचेच ज्ञान व प्रात्यक्षिक भगवद्गीतेतून दिलेले आहे.

अर्थात मनुष्यजन्म सिमित काळासाठी आलेला असला तरी विश्वकल्याणाचे महान कर्म करण्याची संधी केवळ मनुष्याला लाभलेली आहे. विश्वसंचलन व मनुष्याची जीवनयात्रा यांचा समन्वय विकासचक्रप्रवर्तन साधत असते. विकासचक्र "आत्मनो मोक्षार्थं जगतहिताय च" या तत्त्वाचे सार्थ प्रतिक ठरते.हे विकासचक्रच आध्यात्मिक व्यवस्थापनाचा आधार ठरते.

*डार्विन vs.भगवद्गीता

(Survival vs.विकासचक्र)

डार्विनच्या सिद्धान्तातून "Survival of the fittest " हा मनुष्यजीवनासाठी संदेश जगात पसरला.याचाच अर्थ Survival (योगक्षेम) हाच जीवनाचा अर्थ व हेतु ठरतो. भगवद्गीता मात्र जीवनयात्रा नित्य विकासमार्गावर असावी हा संदेश देत आहे.

जगातील अडचणीवर मात करण्यासाठी अनेक शोध लागले व मानवी जीवन सुसह्य झाले. कार्यकौशल्य साधूनच मानवकल्याणासाठी कार्याचे योगदान होत असते. भगवद्गीतेत "योगः कर्मसु कौशलम्" अशी कार्यकौशल्याची भूमिका स्पष्ट केली आहे.

प्राचीन समाजव्यवस्थेत नवपिढी पारंपरिक कार्य करीत असे. याच अनुषंगाने शिक्षण दिल्या जायचे. आधुनिक विश्वात शिक्षणप्रसार झाला पण "बेरोजगारी" (शिक्षित होवूनही निष्क्रिय!) या शब्दाने जन्म घेतला. म्हणूनच वर्तमानातील शिक्षणाचा उद्देश मनुष्याला कार्यरत होण्यासाठी असावा असा सुर शिक्षणक्षेत्रात दिसून येतो. भगवद्गीता याच संदर्भात (मनुष्याला कार्यरत होण्यासाठी) विश्वाला जागृत करीत आहे. कार्यरत होणे म्हणजे कष्ट करणे नव्हे तर कार्याद्वारे भौतिक, आध्यात्मिक (अर्थात मानसिक) विकास साधणे. यालाच कार्यकौशल्य (योगः कर्मसु कौशलम्) म्हटले आहे. याच कार्यकौशल्याची संकल्पना विकासचक्राद्वारे स्पष्ट होते.

*विकासचक्र (ज्ञान, कर्म व भक्ति)

१. ज्ञान (ज्ञानाची दृष्टि, विकासाची दृष्टि, सुखाची दृष्टि) २. विकास (विकासाचा विचार व कृति)

३. सुख (सुखाचा विचार व साधना)

याप्रमाणे ७ विभागात विस्तारले आहे. हेच विकासचक्र मनुष्याच्या विकासमार्गाचे व्यवस्थापन होण्यासाठी आधार ठरते. अर्थात आध्यात्मिक व्यवस्थापनाचे तत्त्वज्ञान ठरते.

साहेबराव शा. जवंजाळ

नागपुर

आध्यात्मिक क्रान्ति

-परिवर्तनाचे व्यवस्थापन

(CHANGE MANAGEMENT)

या पुस्तकावरील तज्ञांचे अभिमत

श्री.सुधीर ठाकरे (I.A.S)

माजी अध्यक्ष,महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग

MESSAGE

This document is a lucid blend of practicing spirituality with mundane human activities that inspires a harmony amongst 3H ; Head, Heart & Hand. It initiated with a message of “Walk the Talk” citing a verse by Sant Tukaram and take readers to educate as to how to tread the path of salvation stepping from acquiring information, converting it to knowledge , applying it for betterment of humanity in varied associations of the individual from family, community, society, nation to world.

It thus covers the processes of how to Inform , Reform, Perform and Transform oneself as preserved in various texts & actually preached and practiced by great minds in the universe .

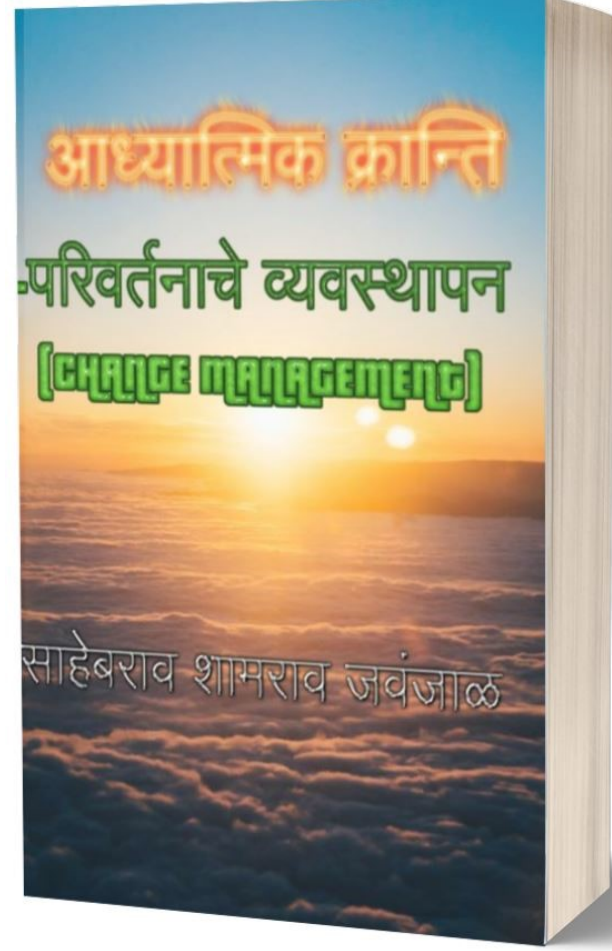
A rare book to get a glimpse of all these aspects in a nutshell.

I think the book will be useful to all who desire of following these principles.

Wish all the success to the thoughtful book by Mr. Jawanjal.

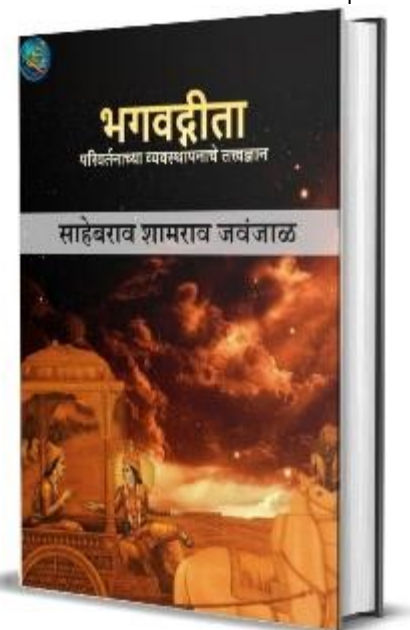
Sudhir Thakre.(IAS retd.)

Former Chairman, MPSC.

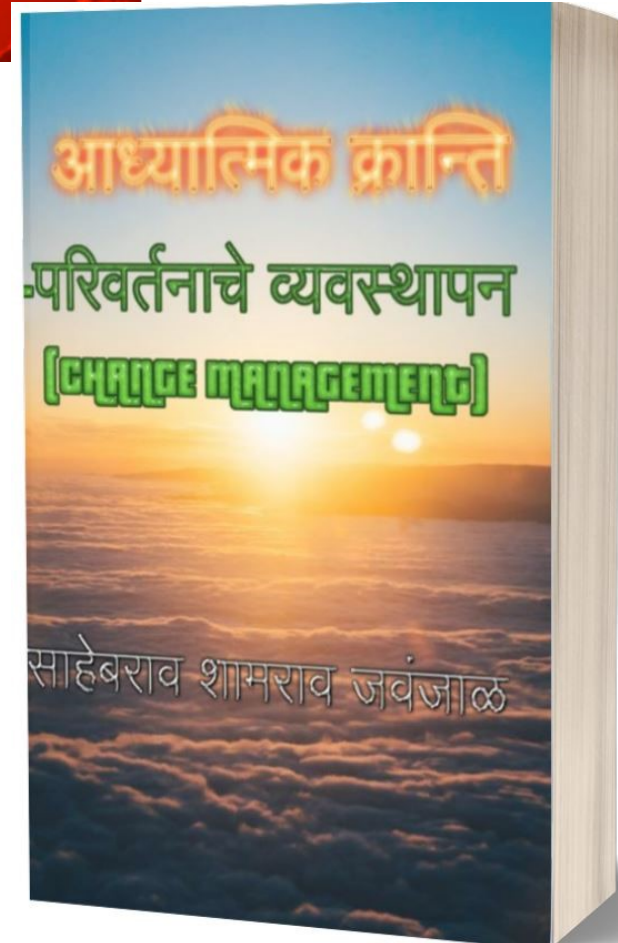
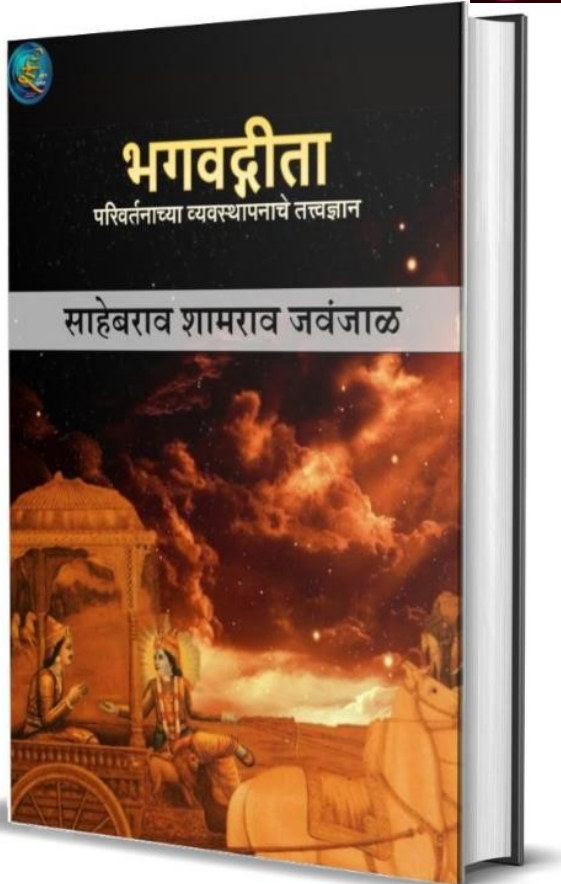
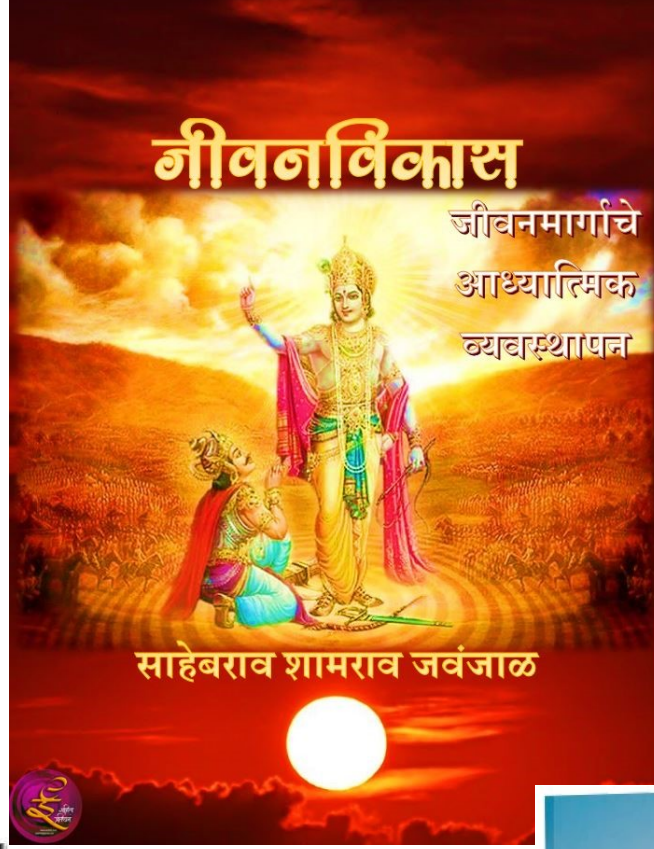
गीता सर्वानाच वंदनीय आहे. काही लोक अजिबात न वाचता तिला वंदनीय म्हणतात. काही वाचायचा प्रयत्न करतात व सोडून देतात. काही तिचा अर्थ न समजता ती वाचतात, तिचे पठण करतात. काही तिचा अध्यात्मिक अर्थ समजून घेऊन वाचतात. श्रीमद्शंकराचार्यांनी त्यातला ज्ञानयोग जाणला व जाणकारांत पसरवला. संत ज्ञानेश्वरांनी त्यातला भक्तीयोग अंगी बाणवला आणि सामान्यजनांत प्रसार केला. लोकमान्य टिळकांनी त्यातल्या कर्मयोगाचे तत्कालीन महत्त्व जाणले आणि गीतारहस्याद्वारे तो लोकांप्रती पोहोचवला. स्वामी विवेकानंदांनी तिचे वैश्विक महत्त्व जाणून ती आंतरराष्ट्रीय स्तरावर नेली. हे सर्व गेल्या शतकांतील त्या त्या काळांशी सुसंगत होते. श्री. साहेबराव जवंजाळ यांनी २१ व्या शतकातील तरुणांना ही गीता किती मार्गदर्शक आहे याचे सार्थ दर्शन त्यांच्या पुस्तकातून घडवले आहे. एका अर्थी त्यांनी आपल्याआधीच्या या चार महानुभावांचे कार्य पुढे नेले आहे. भगवद्गीता सार्वकालीन आहे, वैश्विक आहे आणि चिरतरूण आहे. ते बदलाच्या व्यवस्थापनाचे तत्त्वज्ञान आहे. Today's youth has to face the challenge of CHANGE and Bhagavadgeeta is the right Philosophy for MANAGING the CHANGE in right direction. या संदर्भात साहेबरावांनी जगभरातील अनेक महान तत्त्ववेत्त्यांचे व विचारवंतांचे विचार संदर्भासाठी नेमके मांडले आहेत. भगवद्गीतेचे अनेक पैलू व त्यांची आजच्या व येणाऱ्या काळाशी सुसंगती त्यांनी मांडली आहे. हे पुस्तक अध्यात्माहून अधिक व्यवस्थापनशास्त्राचे आहे.

हे पुस्तक प्रत्येक तरुणाने वाचावे असा आमचा आग्रह राहिल. नुसते वाचू नये तर ते आत्मसात होईतो वाचावे. अभ्यासावे.

खालील कव्हर्सवर क्लिक करून थोडा वेळ थांबा.

ते ते पुस्तक आपोआप उघडेल.

चार पुस्तकं वाचली म्हणजे कोणी शहाणा होतो का?

हो.

होतो.

कोणत्याही प्राण्याला, सजीवाला, अनुभवाने शहाणपण येतं. बऱ्याच प्राण्यांना काही प्रमाणात त्यांचे जन्मदाते थोडंफार शिक्षण देतात. पण मानव हा असा प्राणी आहे ज्याला स्वतःचे अनुभव व आईवडील यांसोबत पुर्वी जगलेल्या आणि आता जिवंत नसलेल्या माणसांचे अनुभवही शिकता येतात. ते पुस्तकांद्वारे. माणसाला आपल्या सभोवताली नसलेल्या, दूर देशातल्या माणसांचे अनुभव समजून घेऊन शिकता येतं. तेही पुस्तकांद्वारे. प्रत्यक्ष अनुभवांहून चांगला शिक्षक नाहीच. पण इतरांना आलेले अनुभव, त्यांनी खाल्लेल्या ठेचा याही माणसाला शिकवतात आणि शहाणे करून सोडतात.

म्हणून वाचा

कृपया वाचत रहा.

म्हणून वाचा. वाचत रहा.

www.esahity.com

www.esahity.in

विनामूल्य वाचक नोंद करण्यासाठी लिहा

esahity@gmail.com